

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: »Theologica. Ældre«

Citation: Kierkegaard, Søren: "»Theologica. Ældre«", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2011, s. 1r. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p48-txt-shoot-id95bcb6ba-c17a-4130-a92f-a16adbd7f40a.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

P48:48

Theologica.

Ældre.

P48:49

En stræng Prædestinations Læretilbagefører det Ondes Oprindelse til Gud, og bliver derved ikke engang saa consequent som Manichæerne, idet dette sidste System sætter 2 Væsener; det første forener disse to Modsætninger i eet Væsen.

d. 30/5 34.

P48:50

Det forundrer mig, at Ingen af de Theologer, som ellers tidt nok have bemærket, at Chrdommen i det N.T. endnu meget smagte af Jødedom, at de ikke ogsaa have behandlet Læren om det absolute Naadevalg paa en saadan Maade. Naar vi nemlig bemærke, at hos Jøderne optraadte Particularismen i sin allerstærkeste Form, saaledes at den endog grændsede til Fetischismus (cfr Schleiermacher), saa var det jo rimeligt, at Christendommens universelle Tendents ikke vilde behage Jøderne. Exempler paa en saadan Misfornøielse afgive noksom Acta. Imidlertid maatte dette saa væsentlige Element i Xstd. (dens Universalisme) ogsaa gjøre sig gjeldende. Nu gik da Jødechristnene et Skridt videre, (først mente de jo, at man skulde lade sig omskjære etc) idet de nemlig meente, at ogsaa de øvrige Xstne vare Gjenstand for den gudd. Omsorg; men dog saaledes, at Jødechristnene maatte have nogle Forrettigheder. Saaledes stod det sig med Jødechristnene. Men hvor let kunde nu de igjen smitte Hedninge-Christne. Da disse imidlertid bestandig vare vante til i Forhold til Jøderne at betragte sig selv som et Hele, saa modificeredes deres Particularisme ikke som hos Jøderne med H.t. Folk og Sted, og da de desuden tillige anerkjendte Jøderne staaende paa lige Trin med dem, saa mente de, at denne Particularisme ei indskrænkedes paa hiin Maade; men de antog dog, at indenfor det store Hele vare nogle enkelte udmærkede fremfor andre.

d. 8. Juli 34.

P48:51:1

Begrebet: Prædestination maa betragtes aldeles som

~~et Misfoster, da den vistnok værende opkommen for at sætte Frihed og Guds Almagt etc. i Forbindelse, løser Gaaden ved at negere eet af Begreberne og altsaa Intet forklarer.~~

d. 19. Aug: 34.

cfr nedenfor

P48:51:2

αφεσις των παραπτωμάτων. Dette Udtryk bruges bestandig hvor der handles om Retfærdiggjørelse. Det synes derfor ikke saa meget at betegne: Eftergivelse af Synder som: Slap[ø]jelse af Synder. Det er Msk er ved Retfærdiggjørelsens Act stillet i det rette Forhold, derved er Forholdet til Synderne saa at sige overhugget. Men Msk kan dog godt vedblive at føle Efterveerne deraf.

d. 19. Aug. 34.

P48:51:3

cfr ovenfor See vi hen til, hvorledes Prædestinationslæren er opkommen, da er det tydeligt, at saalænge der ikke er Tale om nogen Frihed, som i Verden gjør sig gjeldende, saalænge er det ogsaa umuligt, at Spørgsmaalet om en Prædestination kunde opkomme, først altsaa, da Forestillingen om den msklige Frihed udviklede sig, og nu ved Reflexion sattes i Forbindelse med Forestill. om Guds Verdens-Styrelse, først da kunde det opkomme, og maatte da opkomme som et Forsøg paa at opløse Opgaven. Men herved bliver det dog mærkeligt, at det, der skulde løse Opgaven, nu stiller sig for os som Opgaven, nemlig, hvorledes disse 2 Forestillinger forenes.

d. 23 Novb. 34.

P48:52:1

Hvor vanskeligt det er at gaae ret ind i Prædestinationstheorien, synes jeg vil let indlyse ved følgende psykologiske Experiment. Dersom jeg tænkte mig, at det blev forudsagt et Menneske, at han vilde blive en af de største Lærde, saa vilde han vist, dersom det var Noget, han ønskede, strax sige: Ja, jeg vil ogsaa strax begynde at læse ret ivrigt; eller: - hvis han ikke ønskede det - Jeg vil ikke see i en Bog. Hvilke Yttringer begge netop vare lige gale. Thi han vilde jo i ethvert Tilfælde blive det, han skulde blive, og han glemte reent, at var Alt forudbestemt, saa var denne hans Yttring ogsaa forudbestemt, og saaledes forviklede han sig i de værste Modsigelser med sig selv.

26. Sept. 1834.

P48:52:2

Naar jeg derimod tænkte mig, at Guds Indretning af det Hele var grundet i Guds Forudvidenhed, og altsaa indrømmede Menneskene en virkelig Frihed, saa fik det Hele et andet Udseende; thi tænkte jeg mig nu, at et Menneske fik Lov til at skue ud i Fremtiden og nu der saae, at han var bleven en Forbryder, saa kunde det maaskee have til Følge, at han forandrede sig. Imod dette var da Intet at indvende med Hensyn til Gud, thi ifølge hans Forudvidenhed maatte han da ogsaa vide, at Mennesket vilde forandre sig saaledes.

d. 6. Dec. 1834.

P48:53:1

#

Det forekommer mig, at i Dogmatiken gjorde samme Opdagelse som i Astronomien Copernicus, da man opdagede, at Gud ikke var den, der forandrede sig (Gud kunde hverken blive mild ell. vred); men at Msk. forandrede sin Stilling til ham - med andre Ord: Solen gik ikke omkring Jorden; men Jorden omkring Solen.

d. 29. Septbr. 1834.

P48:53:2

Som et Sidestykke til Prædestinationslæren som den, der bringer ved at fastholdes Msk. i Modsigelse med sig selv, kunde man vel anføre: naar man tænker sig et Msk. udlede Alt af Egoisme; man vilde derved bestandig komme i Modsigelse; man blev sig bevidst, at det var af ædel Opoffrelse, og ifølge sin Theorie maatte man sige det var Egoisme. (Fichtes Identitets Lære er ogsaa et Exempel)

d. 29 Sept. 1834.

P48:54

#

En Inspiration maa enten tænkes alene at være indskrænket til Apostlenes Virksomhed, medens de forfattede det N.T. ell. ogsaa maa den være udvidet til hele deres Levetid. Til det første finde vi ingen Grund i d. N.T., tvertimod er jo det, man anfører: d. H. Aands Meddelelse noget, der maa tænkes udstrakt til hele

deres Levetid. (Noget som overhovedet er characteristic for det N.T.: denne Bliven over). Vilde vi nu tænke os en Inspiration i strængeste Forstand, saa maatte jo den være udstrakt til hele deres Levetid. Men, naar vi ikke kunne antage, at de, Chr: selv havde udvalgt og undervist, var istand til at opfatte Xstendommen rigtig, saa var jo vel de sikkede ved denne Inspiration, men den følgende Slægt vilde da misforstaae den o: s: f., medmindre vi ville antage ogsaa en Ufeilbarhed for den ved Inspiration, og da dermed sige, at Xstendommen var noget som slet ikke lod sig forene med Msklivet, thi ved en Inspiration vare de jo netop rykkede udenfor det almdl. msklige Standpunct. – Ja den catholske Theorie om Pavens Ufeilbarhed var ei tilstrækkelig, da den rene Lære dog kun hos ham blev som en Reliquie, men idet den udtaltes, blev den misforstaaet. Hell. ei var det nok, at det udvidedes til Lærerne; thi deres egl. Virksomhed som Lærere vilde jo Intet gavne, og man blev nødt til at forudsætte hos hvert enkelt Msk. Ufeilbarhed, og saa behøvede han jo ingen Lærer.

d. 10 Octbr. 34.

P48:55:1

Christelig Dogmatik maa, synes jeg, blive en Udvikling af Xsti Virksomhed, og det saa meget mere, som X. ikke opstillede nogen Lære; men virkede; han lærte ikke, at der var en Forløsning for Msk., men han forløste Msk. En muhamedansk Dogmatik (sit venia verbo) vilde blive en Udvikling af Muhameds Lære; men en Xstelig Dogmatik er en Udvikling af X. Virksomhed. Ved Xsti Virksomhed var ogsaa hans Natur givet, hans Forhold til Gud, Msk. Natur, Msk. Tilstand betinget ved Xsti Virksomhed (som egl. blev Hovedsagen). Alt det øvrige vilde kun blive at betragte som Indledning. –

d. 5 Novb. 1834

P48:55:2

Det vil sige: hele hans Liv i alle dets Momenter maatte afgive Normen for den følgende Christens og saaledes for hele Kirkens Liv. Man maatte da tage hver enkelt Moment af Chr. Liv, og nu vise, hvorledes det tilsvarende var i Kirken, lige fra hans Daab og til hans Opstandelse. – Iøvrigt er det naturligt, at mod den Anskuelse, at Chr. var blot for at virke, (en Anskuelse, som jeg iøvrigt naturligviis ikke vil urgere, og det saa meget mindre som Ordets Prædikelse vedbliver i Kirken, og maatte altsaa ansees for det Tilsvarende til Chr. Læren) er det, siger jeg, naturligt, at Mange have meget at indvende imod, dels de, som mene, at Chr: dog egl. var sendt for at meddele Msk. en fuldkommen Sædelære, dels fE.

~~1 Cor. 5, 7. Eph: 5, 2. Rom. 3, 25.~~

Catholikerne, som mene, at de dog ville være istand til at opfylde Loven. Men desuagtet mener jeg at hans Virken dog var Hovedsagen, fordi nemlig hiin Leven, som han indskjærper (Mth: 5.), ikke kan fremblomstre før efter Gjenfødselen, saa at altsaa denne er *conditio sine qua non*, og paa den anden Side dette Liv nødvendig maa udfolde sig hos den i Sandhed gjenfødte. -

d. 26 Nov. 34.

P48:56

Det hedder i Almdl. i de rationalistiske Dogmatiker som en Hovedsætning, at Gud er uforanderlig (kjærlig), og at Chr: Fremtræden egl. kun var en Declaration herom. Man kan nu altsaa bringe et skarpt filosofisk Hoved ind paa det christelige Standpunct uden at nævne Chr., naar dette Msk. nemlig kan fastholde Ideen om Guds Uforanderlighed; thi det er jo dog det eiendommelig christ:. Men for nu dog at vindicere Chr: nogen Betydenhed, siger man, at man ei kan overbevise Msk. derom (Guds Uforandl.), ell. at de ei kunne fastholde det uden et overordentlig Middel og det bliver da Chr: Fremtræden; men man kan dog ikke nægte at det da bliver en eiendommelig Maade for Gud at vise sin Kjærlighed paa, at han lader den, som blot er sendt for at underrette Msk. herom lide og døe, medens der ingen Straf rammer de syndige Msk.

d. 8 Novb. 34.

P48:57

Stenen, der blev lagt for Christi Grav, synes jeg passende kunde kaldes de Vises Steen, forsaavidt dens Fravæltelse har givet ikke blot Pharisæerne men nu igjennem 1800 Aar de Vise saa meget at bestille.

d. 24. Novb. 34.

P48:58

#

Til Troen hører dog vel vistnok en Villiesyttring, og det endog i en anden Betydning, end naar jeg fE maa sige, at til enhver Erkjendelse hører en Villiesyttring; thi hvorledes kan jeg ellers forklare mig, at det hedder i d. N. T, at den, som ikke troer skal straffes. -

d. 25 Novb. 34.

P48:59

#

Jeg synes, at man kunde bringe Sagen paa Spidsen mellem Catholiker og Protestanter ved at spørge, om det Valg, hvorved Msk. antager den gudd. Naade, er forberedt ved den h. Aands Virksomhed ell. alene har sin Grund i Msk. For det første har Protestanterne vistnok erklæret sig ved at antage, at den hele msklige Natur var uduelig, og først maatte saa at sige omskabes. Men hvad Catholikerne angaaer, da synes Dr: Möhler (thi det er ham, jeg her nærmest har Hensyn til) ikke bestemt at erklære sig; han siger nemlig (Clausens og Hohlenbergs Tidsskrift. 2^d. B. 1 H. p. 137.): »det guddommelige Kald, der udgaaer til Msk. for Chr. Skyld, udtaler sig ikke blot i den udv: Indbydelse ved Ev: Forkyndelse, men tillige i en indv: Virksomhed af den hellig Aand, der vækker de slumrende Kræfter hos Msk.«, - thi skal vi heraf slutte, at Msk, efter Catholikernes Lære, ei selv kan modtage Naaden (som tilbydes dem?), men først maa indv: forberedes til at modtage den, derved at dets Kræfter vækkes, saa kan man vistnok ikke beskyldte dem for Pelagianisme. Men det synes Möhler paa andre Steder ikke at ville indrømme. I det hele, troer jeg, at Besvarelsen af dette Spørgsmaal fra begge Sider, vilde lede til bedre at forstaae hverandre. -

d. 26 Nov. 34.

P48:60

Forsaavidt som Catholikerne fordre (Möhler, Clausens og Hohl.: Tidsskrift 2^d B. 1 H. p. 182) Opfyldelsen af Moralloven, synes de kun at tillægge Pauli Udvikling af Msk. Forhold til Loven et underordnet Værd, nemlig den, at det var umuligt for de syndige ugjenfødte Msk. at opfylde den, og indsee ikke den langt dybere Betydning. Thi enten maa, saavidt jeg kan see, Loven træde op for Msk som noget Udv:, og da ligger deri allerede en Umulighed til at opfylde den, ell. den maa ganske være gaaet over i Msk., og optaget i det som Princip; men da er den ikke mere Lov. -

d. 26 Nov 34.

P48:61:1

#

Ideen til Hedningernes Fordømmelse maa, synes mig,

netop med Hensyn til Xstendommen faae de modsatte Følger af dem, som denne Sætnings Forsvarere have troet; thi derved nedsættes aabenbart Christendommens Værd, idet den da ikke længer viser sig som en universel Indretning af Guddommen, som et Hvilepunct for Alle, men som en paa Tid og Sted beregnet Indretning. Men ved den Theorie kan naturligviis Xstendomen ikke skjenke Msk. den evige Salighed, men kun en timelig, og Xstd. bliver stillet paa lige Trin med Muhameds Lære etc, hvor jo aabenbart ogsaa Hedningerne 3: de, som ikke kjendte denne Lære, blive udelukkede fra den Salighed, som Muhamed vil skaffe Msk., kun med den Forskjel, at Muhamed og Moses etc erkjendte det Timelige i deres Indretning, og derfor ei ansaae den for det, der i Evigheden vilde gjøre sig gjeldende.

d. 2 Dec. 34.

P48:61:2

Man seer saa ofte Exempler paa, hvorledes Magnetiseredekomme til Kundskab om med H. t. Msk. Tilstand efter Døden at Alt dreier sig om Chr., at den, der ikke [har] troet ganske efter Ev. bliver overgivet til den evige Pine etc -; det kunde i den Henseende være ret interessant som Tutti Frutti et Sted bemærker (3 B.) at anstille et magnetisk Forsøg med et Msk. af den muhamedanske Religion og see om det kom til de samme Resultater.

d 22 Jan. 1835.

P48:62

Som et Bidrag til Bestemmelsen af Begrebet »Tro« maa bemærkes, at man siger om en Syg, som er ængstelig for at døe, at den troede at den skulde døe, hvor netop Villiesyttringen mangler, saaledes ogsaa om Een, der er bange for Spøgelser - at man paa den anden Side kan sige: jeg vilde gjerne troe men jeg kan ikke«; thi her synes jo netop Villiesyttringen at være tilstæde.

d. 31 Dec. 1834.

P48:63

Det gaaer med Begrebet »Orthodoxie« som med Begrebet »Consequents«, mange mene at det Sidste bestaaer i bestandig at gjøre det samme, og ville formodentlig saaledes, at fordi man gaaer med Paraplui i Regnveier man ogsaa skulde gaae med den i Solskin. -

d. 28 Januar 1835.

P48:64:1

Det synes mig at Spørgsmaalet om Christendommens Perfectibilitet kan besvares alene ved at tage Hensyn til, at den knytter sig til Jødedommen. Thi da den selv kun anerkjender Jødedommen for relativ sand og knytter sig til denne, kan den aldrig selv være den absolute Sandhed; thi den vilde aldrig kunde anerkjende den relative og allermindst selv knytte sig til den. –

x

d 3 Feb: 1835.

P48:64:2

Maaske er det derfor betydningsfuldt, at, ligesom Messiaë Ankomst forkyndes i det gl.T, saaledes Chr: selv forkynder en Gjenkomst. (1 Cor: 11,26)

d: 3 Feb: 1835.

P48:65

Man taler ved at udvikle Begrebet af Inspiration om det nære Forhold Apostlene stode i til X som en Betingelse for deres rigtige Opfatning fremfor alle Andre – men erindrer ikke, at paa den anden Side, de, der leve efter at Xstendommen har bestaaet i 1800 Aar have et stort Fortrin da nu Xstendommen har gjort sig gjeldende i alle Livsforhold, udviklet sig mere, medens derimod Apostlene maatte kjæmpe med mangehaande Misbrug, – Misforstaaelser etc netop fordi Xstendommen nu først begyndte at udvikle sig. –

d. 5 Feb. 1835.

P48:66

#

Hvad Jøderne og senere Mange have fordret af Chr:, at han skulde bevise sin Guddommelighed, er en Urimelighed; thi *var* han virkelig Guds Søn, da vilde Beviset derfor være en Latterlighed, ligesaa latterligt, som naar et Msk. vilde bevise sin Tilvær, da jo for Chr: i dette Tilfælde hans Tilværen og hans Gudværen er det samme – og var han en Bedrager da vilde han vel nok saa godt kunne være gaaet ind i Characteren, at han indsaae, at netop i det Øieblik han beviste sin Gudværen, slog han sig selv paa Munden. –

d. 19 April 35.

P48:67

Det forekommer mig, at den uhyre Masse Fortolkere i det Hele taget mere skader end gavner Forstaaelsen af det Nye Testamente. Man bliver derfor nødt til ligesom ved et Skuespil, hvor en Mængde af Tilskuere og Reflecteurer saa at sige vil forhindre os i Nydelsen af det egenlige Skuespil og i det Sted opvarte os med smaa Scener, man bliver nødt til om muligen at overse dem – eller see at komme ind ad en Vei, som dog endnu ikke er spærret.

d. 1. Mai 35.

P48:68:1

xNu er det rigtignok sandt, at fE.Paulus i Brevet til Galaterne kalder den (IV, 3) στοιχεια του κοσμου; og netop paa dette Sted stilles den i det Hele taget paa lige Trin med Hedenskabet. Men det hjælper os ikke stort; thi det bringer os kun ind i en Modsigelse, da der i N: T: paa andre Stæder tydelig læres, at Mosaismen og Jødedommen var en gudd. Aabenbaring. –

d. 2 Mai 35.

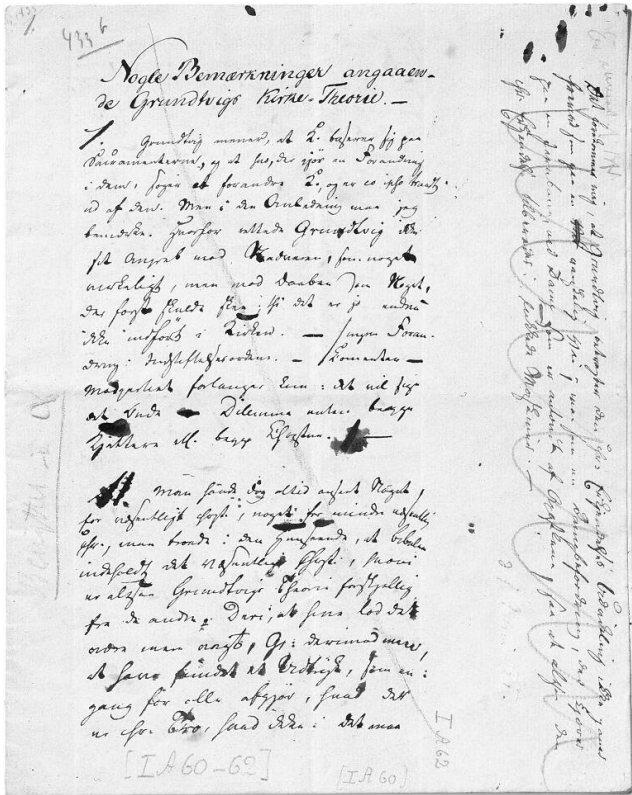
P48:68:2

For den Christne, der nu betragter Jødedommen, viser det sig vel, at Jødedommen kun var et Gjenemgangspunct; men hvo indestaaer os for, at ikke det Samme er Tilfælde med Christendommen. Thi det er nu godt nok, at Loven blev givet for at forhindre Overtrædelser, og altsaa var en pædagogos (Gal. 3, 21-23.); men hvorledes forklare vi os det, at den virkelig tilsiger Msk. Salighed, naar de opfyldte den. Jeg kan godt forklare mig, at den kunde indeholde Straf for Overtrædelser; men Guddommen maatte jo (ligesom nu den Christne) indsee, at det var umuligt, at opfylde den, og hvorledes kunde den da love Salighed under Indtrædelsen af en Betingelse, som den selv anerkjendte for umulig?

d. 2 Mai 35.

P48:69

[a] Det forekommer mig, at Grundtvig betragter den chr: Erkjendelses Udvikling ikke gaer fremad som paa en vanskelig Vei; men som en Dampbefordring, der kører paa en Jernbane, ved Damp som er antændt af Apostlene, saa at altsaa den chr. Erkjendelse tilberedes i lukkede Maskiner. – d. 1 Juni 35.

16. Papir69, bl. [1r], med marginalnote skrevet på langs
 Nogle Bemærkninger angaaende Grundtvigs
 Kirke-Theorie. -

I. Grundtvig mener, at K. baserer sig paa Sacramenterne, og at hvo, der gjør en Forandring i dem, søger at forandre K., og er eo ipso traadt ud af den. Men i den Anledning maa jeg bemærke. Hvorfor rettede Grundtvig ikke sit Angreb mod Nadveren, som noget virkeligt, men mod Daaben som Noget, der først skulde skee; thi det er jo endnu ikke indført i Kirken. - (ingen Forandring i Indstiftelsesordene. - Comentar - Modpartiet forlanger kun: det vil sige det Onde - Dilemma enten begge Kjettere ell. begge Christne.) -

II. Man havde dog altid anseet Noget for væsentligt christ., noget for mindre væsentlig chr., man troede i den Henseende, at Bibelen indeholdt det væsentlige Christ., hvori er altsaa Grundtvigs Theorie forskjellig fra de andre. Deri, at hine lod det være mere vagt, Gr: derimod mener, at have fundet et Udtryk, som engang for alle afgjør, hvad der er chr. Tro, hvad ikke. Det maa han da nu ogsaa væsentlig fastholde, og maa naturligviis urgere det paa det skarpeste, noget som ogsaa Lindberg meget consequent har gjort, han maa urgere hvert Bogstav, ja hver tusinde Deel af en Tøddel; thi ell. er jo Døren strax igjen aabnet for Bestemmelser fra Msk. Side af, hvad der er chr.; hvad ikke, og i dette Tilfælde maa han da indrømme fonuftigviis ethvert andet Msk. den samme Ret, og i

dette Tilfælde bliver da hans Theorie paa samme Trin som de andre. – Men see vi nu hen til det Udtryk af chr: Tro, som han mener at K. baseres paa, saa maae vi jo dog tilstaae, at det i og for sig betragtet er en Umulighed at en Idee kan finde det aldeles adæquate Udtryk i Ord, der bliver da altid, om Gudd. selv udtalte disse Ord, en lille Hage derved, saasnart Msk. skulle forstaae det. Jeg indrømmede her hvilket jeg foreløbig vil indrømme, at det var givet af inspirerede Msk., men naar vi saaledes urgere Inspirationsbegrebet, som vi her efter Mag. Lindb. Theorie maae gjøre, saa maa vi dog vel ogsaa indskrænke denne Virksomhed til det Sprog, hvori det

oprindelig er givet, men nu have dog alle de K., som væsentlig have det samme Symbolum det i Oversættelse og netop den græske K. afviger i sit Symbolum fra de andre (hvorfor Grundtvig ogsaa et Sted i Theol: Maanedsskrift siger, at den er som en vissen Green). Men skal vi nu da indrømme et Mirakkel med H.t. Oversættelsen? Det berettiger Ingen os til. (Sæt ogsaa, saa galdt det før Anførte). – Men nu ved Oversættelsen er naturligt, at en Deel flere Hager ere komne frem etc – altsaa jo mere consequent hiin Theorie fastholdes desto mere divergerer den fra Sandheden, men fastholdes den ikke consequent, saa ere vi ligesaa nær som før, og Grundtvigs Theorie har slet ingen Betydning. –

3. I hvilken Qualitæt gav Apostlene dette Symbolum – (over – under – Kjætter – hørte selv til Kirken.).

Det forekommer mig langt naturligere, at tænke mig, at Nadveren som det egl. centrale i K. oprindelig har været ret levende fastholdt, og at ud fra dette Centrale det ydre Omrids efterhaanden er bleven tegnet. Hvorfor Chr. i Indstiftelsen af Nadveren, saaledes som det fortælles i det N.T., er langt vidtløftigere end i Daaben og skulde der nogetsteds være Grund til Hemmeligholdelse, da maatte det jo langt snarere være her end ved Daaben. (det Mysterieuse for Hedning- ogsaa for Jødechristne.).

Man har forlangt af Gr., at han skulde bevise at det nuværende Symbolum var det oprindelige; men i den Anledning udfandt Mag., at det paalaae de Andre, at bevise, at det ikke var det oprindelige. Og det kan man forsaavidt ikke nægte; thi Grundtvig kan altid beraabe sig paa, at det er der nu eengang, og han veed ikke hvorledes det har været før; men lad de Andre ogsaa det. Imidlertid bliver det dog en egen Sag med Grundtvig; thi da han selv har sagt, at det ikke kom an paa de døde Bogstaver (ϰ: Bøger) men paa det levende Ord, og det ikke er synderligt rimeligt, at vi kan nu opdrive et levende Ord for 1800 Aar siden, saa sees, at Grundtvig opfordrer til at modbevise sin Theorie, men i det samme siger det skal I nok lade være; thi jeg har afskaaret Eder al Mulighed til at kunne bevise ved selve min Theorie. – Anderledens derimod med Mag.; thi han har for at faae noget ud af

Alterbogen gjort opmærksom paa, at det 300 Aar tilbage i Tiden ikke var der, han har altsaa indladt sig paa at argumentere af det døde Bogstav, og forsaavidt kunde man dog fordre af ham om ikke juridisk saa dog med en vis Billighed, at han beviste, at dette Symbolum var det oprindelige.

Man har fra Modpartens Side gjort opmærksom paa, at Symbolet ikke findes i det N.T. (hvorvidt det i og for sig selv er rigtig at angribe ham paa den Maade??). Dertil har Lindb. og Grun[d]tvig etc svaret, 1) ja det var naturligt, thi det var til Christne han skrev, og de kjendte Symbolet saa godt, saa han ikke behøvede at citere det. Men dermed er det dog en egen Sag; thi de Christ. kjendte dog vel ogsaa Nadveren, og dog citerer Paulus Indstiftelsesordene 1 Cor. XI; nu kan man dog vel ikke nægte, at de Christne ogsaa ofte forsyndede dem mod Artiklerne i det apost. Symb., hvorfor citere Apostlene det aldrig, om end ikke heelt og holdent, saa dog Dele deraf; men NB. med den Vægt, som det tilkom som Symbolum ligesom han netop i 1 Cor. XI[siger] *εγω παρελαβον απο του κυριου, ο και παρεδωκα υμιν.* etc. 2) har Mag. Lindb. gjort opmærksom paa med H. t: at man heller ikke fandt det hos de ældste Kfædre, at de holdt det hemmeligt. Men sæt nu ogsaa at det var saa, saa har den Grund dog vel ikke afholdt Apostlene fra at citere det, da der jo dog var langt større Rimelighed for at man netop havde betragtet Nadveren (hvilket man jo ogsaa gjorde) som noget saadant mysterieust, og det omtales dog heelt i 1 Cor XI.; men sæt nu ogsaa at det har været Tilfælde, saa bliver dog saa meget vist, at vi omtrent fra det 4de Aarh: finde det optegnet; men ei ganske som vort, her kan vi altsaa sige (med H: t. Lindberg, der argumenterer af det døde Bogstav), her har vi noget, som vi nu eengang veed om er til, hvordan det før har været vide vi ikke; men antage at det har været ligesaadanne, og fordre ganske consequent af Dig, at dersom Du troer det Modsatte Bevisbyrden paaligger Dig. Men da nu det nu værende Symbolum og det fra det 4 Aarh. ikke ganske er det samme, da tvertimod det fra det 4de Aarh. mangler en og anden Artikel, og dog du, naar du vil være consequent, maa indrømme, at jeg netop efter Din Udvikling ligesaa godt kan sige, at det ene er oprindel. som det andet, saa maa Du indrømme, at vi ikke have det oprindelige. Denne Conclusion bliver nu kun slem for Dig som mener, at naar vi ikke have den, saa er hundrede og eet ude med K.; saa er Pagten brudt, og ingen Lyksalighed kan blive Msk. til Deel, for os derimod ikke, som mene, at K: væsentligen udtaler sig i det concrete Tidsmoment i sine Symboler, og at de altsaa ere at betragte som Milepæle paa den chr. Udviklings Vei. -

Grundtvig meente ogsaa at denne Theorie skulde i theologisk Henseende hjælpe til Bestemmelsen af hvad der er chr. og hvad ikke. Han meente, at Bibelen var døvtstum, at man kunde give den alle Fortolkninger, men nu meente [han], at disse Ord vare saa simple, at Ingen kunde misforstaae dem. Men for

det første er det i og for sig selv en Latterlighed, at paastaae, at en saadan Udvikling som den i Bibelen, der er affattet af de samme Apostle, skulde forvirre Ideerne, som om det skadede en Sags Klarhed, at den belystes fra flere Sider især af de samme Mænd. og dernæst er det at bemærke, at nu har Bibelen bestandig maatte udholde Angrebet, men lad os nu tænke os, at denne Theorie om Symbolet blev ligesaa almdl. antaget, som hiin om Bibelen, saa gad jeg dog vel vide, om det skulde falde en Modstander vanskeligere, at angribe blot det enkelte Ord: Syndernes Forladelse: end den hele Lære i Bibelen, ligesom om det enkelte Ord ikke indvolverede en langt større Mulighed af Forestillingsmaader, end den hele fuldstændige Udvikling, hvor netop det enkelte Udtryk har fundet sin Belysning i det Hele. –

Mk. det er ret mærkeligt, at Grundtvig ikke har protesteret mod, at Præsterne læse Daabsformularen op af Alterbogen; thi det døde Bogstav bliver dog vel ikke levende Ord ved at læses høit; thi saa kunde man snart hjælpe paa Bibelen.

Mk. det synes mig at Clausen har forfeilet Striden ved at gaae ind paa en Undersøgelse, om det var en væsentlig Forandring ell. ikke, thi det kan der fra Grundtvigs Standpunct ei blive Spørgsmaal om, thi Theorien er netop fremkommet (cfr. ovenfor) for at forhindre msklige Bestemmelser om hvad der var chr. ell. ikke. – Men paa den anden Side have naturligviis Grundtvig Lindberg, Engelbrecht etc ogsaa feilet ved at svare paa Realiteten deraf; thi consequent burde de reent have afviist den Undersøgelse.

d. 28 Mai 1835.

P48:70

Misforstaaelse af Theorie om »λογος« overført paa Ordet, da dog det levende Ord hvor levende det end er ikke er skabende i den Forstand, netop fordi det ikke er absolut skabende, netop derfor kommer hell. ikke hele Fylden frem, og derfor er der ingen absolut Forskjel mell: det levende og det skrevne Ord.

De samme Indvendinger kunne gøres mod Symbolet som de selv gøre mod Bibelen – den hele udv. Maade hvorpaa man kommer til Resultat – Indlednings Videnskab til Symbolet – forandret Nadveren. –

P48:71

Træffende og meget prægnant er hele Gl. T. (Lov Standpunctet) i Modsætning til N. T. angivet i Heb: 12, 24. »αματι ραντισμου κρειττον λαλουντι παρα τον Αβελ (Hævn. Straf – Kjerlighed. Naade).

d. 10 Aug. 35.

P48:72

Det er en mærkelig Sammenhæng, der finder Sted mellem Protestantismen, og den moderne politiske Anskuelse, det er en Kamp om det samme, om Folkets Souverainitet, hvorfor det ogsaa er interessant at see de egl. Royalister, forsaavidt de nemlig ikke vil have en Anskuelse i en Sag og en væsentlig forskjellig i en anden Sag, der dog begge maa begrundes i et Individ paa de samme Principer, – at nærme sig Catholicismen. –

d. 13 Oct 35.

cfr.med Hensyn til Luthers Anskuelse i saa Henseende Clausen og Hohlenbergs Tidsskrift, 3 B. p. 548 nederst og 557.

P48:73

Var Bøhmernes og Mæhrernes Paastand paa ikke at ville modtage den latinske Lithurgi, og Spaniernes Paastand at beholde deres gl mostarabiske – ikke de første Reformations-Forsøg?

d. 2 Novb. 35.

P48:74

Er Kirken berettiget til i det concrete Tidsmoment at skrive en Bibel?

Man har nu saa længe gjort opmærksom [paa] det store Fortrin Apostlene havde fremfor enhver senere Christen. Og nu er det vistnok, at den, der staaer Kilden nærmest, ogsaa maa faae det kraftigste og umiddelbareste Indtryk; men følger ogsaa deraf at det netop var det reneste? Jeg maa her nødvendigviis gjøre opmærksom paa den saare væsentlige Omstændighed, at nu efter 1800 Aars Forløb Chrstd: har gjenensyret hele Livet, saa at hele Livet i den chr

Kirke væsentlig er gjenemtrængt af det Christelige (chr. Philosophie; chr Æsthetik; chr Historie.), og da gjøre opmærksom paa, at det nu muligen turde være lettere at udfinde det væsentlige christelige. Man maa ikke studere Planten i Knoppen men i Blomstret.

Har den apostoliske Kirke og Bibelen præfigureret den chr Kirke og dens Lære. Nei! den er ingen præfiguration (en Antagelse som kunde lede til Antagelsen af Inspiration; ligesom Inspirationen consequent leder til denne Antagelse) den er det første Udviklingsstadium; og Bibelen vor første Telegraph-Efterretning. –

Jeg mener derfor, idet jeg for en Deel maa gaae samme Vei som de, der netop ville skjærpe Grændsen og ælte Tegl til [at] opføre Kirkemuren nemlig gjenem Anerkjendelse af de bestaaende Grændsers Daarlighed, og Brøstfældighed (Bibelen constituerende K.? Nei Kirken constituerer Bibelen det vises vel blandt andet ogsaa derved at den er skrevet for Christne. Protest. antager Bibelen svævende over Kirken ligesom Muhameds Ligkiste mellem de 4 Magneter.) – at Ævret aldeles maa opgives, at Christd. nok kan taale lidt frisk Luft, og at der ligefuldt vil være sande Christne i Verden fordi en saadan himmelhøi Muur (med Rette kalder jeg den saa, da de Christne ikke engang i Himlen vil tilstæde nogen Adgang uden den udfordrede entrè-Billet.) ikke længer skjuler dem for Verdens Øine. Jeg mener dog ogsaa at kjende liberale og liberalisme, uden at jeg derfor nogensteds kan paavise et Samfund, der har udstædt en Trosbekjendelse i saa Henseende, endsige skulde have forsøgt at gjøre en saadan Trosbekjendelse gjeldende ikke som den umiddelb. Udtalelse af, hvad der lever og rører sig i Samfundet; men som en Toldtarif, hvorefter der kan bestemmes, hvilke Vahrer der maa komme inden for Grændserne, og for tillige at bestemme, hvor lang Tids Quarantaine de skulde udholde. –

d. 3 Novb. 35.

P48:75

Forholdet mell. Loven som det blot udvortes, objectivt Givne og dens Optagelse i Individet kan man fE see ved en Læges diætetiske Forskrifter, deels er det næsten en Umulighed at følge dem da han egl. burde staae for i hvert Moment at sige, hvad man burde gjøre, deels om man endogsaa kunde følge dem bringer de ingen »Salighed«, da det egl. kommer an paa, at man dybere har tilegnet sig det diætetiske og netop nu ved en sikker Takt afgjør det enkelte Tilfælde.

April 1836.

P48:76

Skulde Mth: 11, 12egl. ikke være at forklare om Mystikere (idet jeg giver dette Ord end videre Betydning, hvorved det lader sig anvende ogsaa udenfor det theologiske Gebeet), som jo mene, at de staae i et umidd. Forhold til Gud og altsaa ikke ville anerkjende at alle Msk. kun staae i et midd. (Kirken – paa det politiske Gebeet Staten.)

6 Juni 1836.

P48:77

Ligger ikke i 1 Corinth: XIII, 12 *βλεπομεν γαρ αρτι δι' εσοπτρου εν αινιγματι* en Anerkjendelse af Allegoriens Nødvendighed for vort nu værende Standpunct?

Allegoriens Forhold til det Romantiske?

d. 3 Aug 36.

da netop hele Ideen ikke kan hvile og opfattes i det egentlige Udtryk. – Billedet –

P48:78

Den Sætning: at det ikke kan være sandt, at X. er født af en Jomfrue, fordi man fortæller noget Lignende om Hercules etc og i den indiske Gudelære etc., hvilket ikke er sandt; er dog underlig; thi den omvendte Slutning synes i en vis Hens. rigtigere netop fordi man fortæller det om saa mange andre store Mænd, hvor det ikke var sandt, netop derfor maa det være sandt om X., thi det at man saa ofte har sagt det tyder netop hen paa Msk. Trang dertil. Dersom Een, naar der var Tale om en ny Retning, der vilde gjøre sig gjeldende og man undertiden fortalte, der er det brudt frem, uden at det derfor var sandt, dersom han deraf vilde slutte, at den aldrig vilde bryde frem, turde han maaskee slutte feil, og rigtigere den, som netop nu ventede det.

d. 9 Sept. 36.

P48:79

Deri ligger egl. Løsningen af Prædestinationen, naar det hedder, at de bleve udvalgte »quos vocavit«, de

bleve udvalgte til Salighed ell. fordømte; thi det Udtryk quos vocavit hvad vil det sige Andet end De, i hvis Bevidsthed Christend: traadte op, saaledes at denne Anskuelse netop lader sig forene med Schleierm: relative Prædestination; thi de, som vel have levet her i Verden, men hvem intet Kald kom til, de ere naturligviis ikke prædestinerede da de ikke ere kaldede¹, ikke hell. er det nok til at kunne siges at være kaldet; men kun den, i hvis Bevidsthed Christd. var traadt i Forhold til hans øvrige Livsanskuelse

1 med mindre man vilde sige at det at de ikke vare kaldede det netop var Prædestination; men da kom man jo i Modsigelse med det første Udsagn, at de Udvalgte vare de kaldede. d. 1 Dec. 36

P48:80

Hvor skjønt er ikke Jødedomens forberedende Forhold til Christd antydet i Sagnet om den evige Jøde (cfr. ein Volksbuchleinp. 27), hvor det fortælles som hans Livs Endeligt, at [han] bestandig ledsager dem, som komme fra fjerne Egne, for at besøge det hellige Land.

d. 4 Dec 36.

P48:81:1

Ligesom der gives en apriorisk Sikkerhed i Sammenligning med hvilken ethvert empirisk Factum er et forsvindende, saaledes er Troen (efter det protest: Lærebegreb) den aprioriske Sikkerhed for hvilken al Gjerningens Empirie forsvinder. -

Mærkeligt er det imidlertid i denne Henseende, at det er Katholikerne, der lære, at Een kan have Troen uagtet han er i Dødssynd, hvorimod Protestanterne benægte det. (cfr. Apologien for den augsburgske Confession).

P48:81:2

#

Man kan naturligviis gjøre ved Hegels logiske Trehed, hvad man kan gjøre ved Alt - outrere den, ved at overføre den paa de allersimpleste Gjenstande, hvor den vel er sand; men desuagtet latterlig. Saaledes som hvis Een vilde gjenemføre den paa Støvler, vise det umidd Standpunct, derpaa det dialectiske (at de begynde at knarke) dette tredie Eenhedens. -

d. 5 Jan. 37.

P48:82

Det at Christendommen ikke er kommen udover Modsigelsens Grundsætning viser netop dens romantiske Charachteer. Hvad er det, som Goethe har villet oplyse i hans Faust, andet end netop denne Sætning?

d. 22 Jan. 37.

P48:83

Det er ret mærkeligt, at Christus netop blev 33 Aar gammel, hvilket Antal Aar jo efter almindelige Beregninger betegner en Generations Alder, saaledes at ogsaa heri ligger noget Normalt, idet hvad der ligger ud over dette Antal er det Tilfældige.«

22 Jan 1837.

P48:84

Det Ondes Rige her i Livet – Tilbøilighed til at konstruere et Samfund – (Kraget Luft – de Henrettedes Kirkegaard)

d. 25 Jan 37.

eget Sprog

2 Navne ligesom Jøderne.

en Slags Tradition

verte

Forventning om en Chiliasme – Bloksbjerg –
Børnehusballet (Andersen) o: f:

Natmændsfolket – cfr. ogsaa Dorph om det rotvelske
Sprog p. 7 om Hinduernes fire Kaster – de Udstødte. –

Det Ondes Rige er Midgaardsormen er Oceanet i
græsk Betydning.

Det dunkle Land, hvor man kun hører Suk (cfr Görres.
p. 61 –

P48:85

Det var ogsaa en Maade at forene Livet og
Christendommen paa (ligesom man i en senere Tid,
den romantiske, gik i Kloster) ved at udsætte Daaben
til det Yderste til Dødsleiet.

d. 12 Juni 37.

P48:86

Naar man forklarer Prædestinationen blot som
grundet i Forudvidenhed, saa kommer man jo til at
antage, at Msk. fortjener Naaden. Dette synes ogsaa
at ligge i Origenes Ord, der forsvare denne Theorie i
hans Comentar over Rom: »Aarsagen til
Forubestemmelsen ligger i vor egen fri Villie. Paulus
var bestemt for Guds Evangelium! Hvorfor? fordi han
var værdig dertil, formedelst hans af Gud forudsete
Handlinger. –

P48:87

Ved den Udvikling af Forsoningslæren, som Clausen
fremhæver, forsvinder den Bevæggrund, som Skriften
saa meget fremhæver, nemlig Kjærlighed til Gud. Ved
saaledes at statuere, at der slet ikke er foregaaet
nogen Forandring i Gud med Hensyn til os, var vi førte
tilbage paa et aldeles kantiansk Standpunct; vi bør da
forbedre os, fordi vor Fornuft tilsiger os det, og Gud
kommer da til at spille en meget underordnet Rolle.

P48:88

Synden kan ikke fremkomme alene af Msk. selv, ligesaa lidt som det ene Kjøen alene kan frembringe et nyt Individ, derfor er Xstd. Lære om Djævelens Fristelse rigtigt. Det er det andet Moment, og tillige er derfor Msk. Synd specifik forskjellig fra Djævelens (Arvesynd - Omvendelsens Mulighed). Den anden Sætning vilde stride mod Analogie.

P48:89

Jeg bliver mig bevidst jeg eksisterer. (K.) ei om jeg har eksisteret ell. hvorledes

consequent Udvikling Indledning til det ap. Symbolum

P48:90

Ligesom den consequente Udvikling af den protestantiske Anskuelse af Bibelen, som constituerende K., ledede til Opstillingen af en ny Videnskab, nemlig Indlednings Vidensk, hvori man søgte at bevise, at den ved sin oprindelig[e] Udspringen fra Apostlene havde Ret til at constituer[e] K., saaledes maa ogsaa Theorien om det apostolske Symbolum føre til en Indlednings-Videnskab.

P48:91

Den Subjectivitet, som jeg mener, at det for det første maa komme til med Hensyn til Kirken, - idet der lader sig indvende det Samme imod enhver ny Norm, man vil stille over Kirken, som man rigtigt har indvendt mod Bibelen - er allerede forbilledlig deri, at det meest Objective i Troesbekjendelsen begynder saaledes: Jeg troer.

P48:92

Det som Schleiermacher kalder »Religion«, de Hegelske Dogmatiker »Troe« er igunden ikke andet end det første umidd, Betingelsen for alt - det vitale Fluidum - den Atmosfære vi i aandelig Forstand

indaande – og som derfor ikke lader sig med Rette betegne med disse Ord. –

P48:93

See vi nu til, hvad Fornuften finder i denne Selvbetragtning, hvorved vi da Fornuften her som Objekt for dens Betragtning bestandig kun er abstrakt ∴ Forstand vi ogsaa ville kalde den Forstand.

Men nu er Tankeloven ikke andet end Forstandens Væsen udtalt med den Vished, at det alene har Gyldighed

Schleiermacher tilbød igjen den: ubekjendte Guddom.

nødvendige Begreber, hvis Gjenstand laae ud over Erfaring.

P48:94:1

S: A: Kierkegaard.

det anvendtes mod Stolberg. – Gelasius 1. † 496 haandhævede det først

Phil: 3, 10.

Gal. 4, 21-31.

Act 3, 16.

OlshausenII Deelpag 673-674.

hvorledes forenes Act 10, 11-16 med Mth: 5, 17.

P48:94:2

om Helvedstraffenes Evighed.

evig fortsat Udvikling. (contrad: in adjecto).

evig modsat Tiden ei en uendelig Række
Tidsmomenter.

Børn, der døde tidlig -

Hedninger -

cfr Gynther II, p 118 nederst.